

FECSCHE ANDREA

A felnőttképzésben való részvétel adatai hazai és nemzetközi vonatkozásban

Bevezetés

Tanulmányomban a felnőttképzésben való részvétel adatait mutatom be nemzetközi összehasonlításban. Az adatokat az elmúlt tíz év vonatkozásában, 2004 és 2013 között elemzem. Elsősorban Magyarország felnőttképzési aktivitását vizsgálom összehasonlítva azt az Európai Unió tagországainak adataival. Részletesebben két ország – Dánia és Románia – jellemzőit veszem górcső alá. Az Európai Unió 28 tagországa közül Dániában a legmagasabb, Romániában a legalacsonyabb a felnőttképzésben való részvétel.

Kutatásom releváns statisztikai adatok (EUROSTAT, OSAP) másodelemzésére és szakirodalmi feldolgozásra alapszik. Magyarországon az európai átlag alatt van a felnőttképzésben való részvétel, így érdemes elemezni a felnőtt tanulók lehetséges tanulási motivációit, valamint azokat a tényezőket, melyek akadályként jelentkezhetnek a képzéseken való részvétel kapcsán.

A témakör aktualitása nem kérdőjelezhető meg. Bármikor profitálhatunk abból, ha tisztában vagyunk a felnőttképzésben való részvétel arányaival hazai és nemzetközi viszonylatban. Feltérképezhetjük, milyen változások jellemzik a felnőttképzés piacát, hányan jelentkeznek képzésekre, milyen az élethosszig tartó tanulás gyakorlatában való részvételi hajlandóság. A jövőre vonatkozóan is tehetünk javaslatokat, esetleg lehetnek ötleteink, hogyan tudnánk pozitív változásokat előidézni a területen.

A felnőttképzésben való részvétel magyarországi és nemzetközi összehasonlítása

Az élethosszig tartó tanulás és a felnőttképzés

Mielőtt konkrét adatokat ismertetnék az országok vonatkozásában, célszerűnek tartom néhány olyan fogalom meghatározását, melyek szorosan kapcsolódnak a felnőttképzés témájához.

Az első és legfontosabb, hogy mit értünk felnőttképzés alatt. A fogalom köznap értelemben magába foglal mindent, ami a felnőttek tanulásával kapcsolatos, és intézményi keretek között zajlik. Azonban a felnőttek képzését érdemes megkülönböztetni a felnőttek oktatásától. Az utóbbi az iskolarendszer keretein belül zajlik, és hozzásegít a korábban meg nem szerzett végzettségek eléréséhez, vagyis pótló funkcióval rendelkezik. Keretein belül lehetőséget nyújtanak a felnőtteknek arra, hogy alap-, közép- vagy felsőfokú iskolákban végzettséget szerezzenek. Az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés nem minden esetben kötődik valamilyen oktatással foglalkozó intézményhez, mivel a tanulás bármilyen helyszínen létrejöhet. Ilyen például egy munkahely, egy közművelődési intézmény vagy egy non-profit szervezet. A felnőttoktatáshoz képest sokkal szerteágazóbb funkciórendszerrel rendelkezik. Központi feladata többek között a fejlesztés, az átképzés vagy a korábban megszerzett tudás kiegészítése (Farkas, 2004).

A felnőttképzés gyakorlata szerves részét képezi az egyre fontosabbá váló lifelong learning területének. Az egész életen át tartó tanulás nem csak az intézményes formában történő ismeretszerzésre irányul, hanem minden olyan lehetőségre is, melyben saját aktivitásunkra és elszántságunkra szükségünk lehet. A tanulás során különböző információkhoz és tapasztalatokhoz juthatunk, megváltozik gondolkodásunk, valamint saját magunk lehetünk a tanulási folyamat központjában, attól függetlenül, hogy milyen környezetben és milyen céllal veszünk részt az ismeretszerzésben. A LLL nyújtotta lehetőségekkel nem csak a felnőttek vagy az idősek élhetnek, hanem ugyanúgy a fiatalok vagy a gyermekek is (Óhidy, 2009). Tisztában kell lennünk azzal, hogy a tanulás folyamata nem ér véget azzal, hogy kikerülünk az iskolapadból, és a kezünkben tartunk egy vagy több végzettséget igazoló iratot. Ennél sokkal többről van szó. A gazdasági, technológiai vagy társadalmi változások megkövetelik, hogy alkalmazkodjunk hozzájuk, folyamatosan bővítsük tudásunkat, fejlesszük kompetenciáinkat. Mindebben segítségünkre lehet az élethosszig tartó tanulás három jól körülhatárolható területe. Az első a formális tanulás, mely minden esetben előre megszervezett, oktatási intézmény keretei között zajlik, az egyén részéről szándékos cselekedet és dokumentált végzettséget nyújt. A nem formális tanulás ezzel szemben nem kötött oktatási intézményhez, ugyanakkor szervezettség

és szándékosság ugyanúgy jellemzi, de nem minden esetben nyújt dokumentált végzettséget a tanulóknak. Ilyen tanulási folyamat lehet például egy tréning, egy tanfolyam vagy egy munkahelyi továbbképzés. Az informális tanulás legtöbbször nem szándékos és nem tervezett tevékenység, így végzettséget igazoló dokumentum nem kerül a résztvevők kezébe. Ide sorolható többek között a tévézés, az olvasás, egy utazás közbeni információgyűjtés vagy akár egy beszélgetés is (Horváth, 2011).

Az Európai Unió tagországainak felnőttkori tanulásra vonatkozó mutatói

Az 1. táblázat segítségével betekintést nyerhetünk abba, hogy az egyes országok 25–64 éves felnőttjei milyen arányban vettek részt 2004 és 2013 között az élethosszig tartó tanulás folyamataiban. Az Európai Unió statisztikai adatgyűjtése számos országra és régióra kiterjed, így lehetőségünk nyílik azok összehasonlítására. A táblázat adatai megmutatják, hogy az adatszolgáltatást megelőző négy hét során mennyien vettek részt iskolarendszerű oktatásban vagy iskolarendszeren kívüli képzésben (Eurostat, 2013).

Amennyiben az Európai Unióra összességében vonatkozó százalékos adatokat vesszük szemügyre, megfigyelhetjük, hogy a részvételi hajlandóság tekintetében 2005 után egy lassú csökkenés indult meg a tagországok körében. Ez azonban 2012-ben csekély mértékű növekedést mutat, 2013-ban pedig 10% fölé emelkedik. Ha az EU-ra vonatkozó adatokat hasonlítjuk össze az egyes országokra jellemző részvételi arányokkal, láthatjuk, hogy az arányok nagyon eltérőnek mutatkoznak. Találunk olyan államokat, melyekben a részvételi arányok meghaladják az uniós átlagot, és találkozhatunk olyanokkal is, melyekben az átlagnál jóval kevesebb felnőtt vesz részt valamilyen képzésben.

A következőkben vizsgáljunk meg néhány példát arra vonatkozóan, mikor az élethosszig tartó tanulás folyamataiban való részvétel meghaladja az uniós átlagot! A legszembetűnőbb Dánia példája, mivel a vizsgált intervallumban mindvégig magasan meghaladja nem csupán az Európai Unió, hanem az összes többi feltüntetett ország átlagát is. A dánok példamutató oktatási és képzési rendszere a tanulmány keretein belül később bemutatásra kerül. Azonban nem szabad elfeledkeznünk a többi magas részvételi aránnyal büszkélkedő államról sem. Svédország, Svájc és Finnország szintén az élmezőnyben tudhatják magukat, mivel majdnem minden évben magasan a már említett átlag felett teljesítenek. Ha jól megvizsgáljuk a fenti táblázatot, az átlagot meghaladó, de még nem említett országok között három kisebb csoportot különíthetünk el: a növekedő és

1. táblázat

A felnőttek tanulási folyamatokban való részvételi hajlandósága nemzetközi összehasonlításban (%)

Ország/Év	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
EU 28	9,1	9,5	9,4	9,3	9,3	9,2	9,1	8,8	9,0	10,7
EU 27	9,2	9,6	9,5	9,3	9,4	9,3	9,1	8,9	9,0	10,7
Belgium	8,6	8,3	7,5	7,2	6,8	6,8	7,2	7,1	6,6	6,4
Bulgária	1,3	1,3	1,3	1,3	1,4	1,4	1,2	1,3	1,5	1,7
Csehország	5,8	5,6	5,6	5,7	7,8	6,8	7,5	11,4	10,8	9,8
Dánia	25,6	27,4	29,2	29,0	29,9	31,2	32,5	32,3	31,6	31,4
Németország	7,4	7,7	7,5	7,8	7,9	7,8	7,7	7,8	7,9	7,9
Észtország	6,4	5,9	6,5	7,0	9,8	10,5	10,9	12,0	12,9	12,3
Írország	6,1	7,4	7,3	7,6	7,1	6,3	6,8	6,8	7,1	7,3
Görögország	1,8	1,9	1,9	2,1	2,9	3,3	3,0	2,4	2,9	2,9
Spanyolország	4,7	10,5	10,4	10,4	10,4	10,4	10,8	10,8	10,7	10,8
Franciaország	6,0	5,9	6,4	6,1	6,0	5,7	5,0	5,5	5,7	–
Horvátország	1,9	2,1	2,9	2,4	2,2	2,3	2,2	2,3	2,4	2,6
Olaszország	6,3	5,8	6,1	6,2	6,3	6,0	6,2	5,7	6,6	6,4
Lettország	8,4	7,9	6,9	7,1	6,8	5,3	5,0	5,1	6,9	6,6
Luxemburg	9,8	8,5	8,2	7,0	8,5	13,4	13,4	13,6	13,9	14,2
Magyarország	4,0	3,9	3,8	3,6	3,1	2,7	2,8	2,7	2,8	2,9
Málta	4,3	5,3	5,4	6,0	6,3	6,1	6,2	6,5	7,0	7,3
Hollandia	16,4	15,9	15,6	16,6	17,0	17,0	16,6	16,7	16,5	17,0
Ausztria	11,6	12,9	13,1	12,8	13,2	13,8	13,7	13,4	14,1	13,8
Románia	1,5	1,6	1,3	1,3	1,5	1,5	1,3	1,6	1,4	1,8
Szlovénia	16,2	15,3	15,0	14,8	13,9	14,6	16,2	15,9	13,8	12,6
Finnország	22,8	22,5	23,1	23,4	23,1	22,1	23,0	23,8	24,5	24,9
Egyesült Királyság	29,0	27,6	26,7	20,0	19,9	20,1	19,4	15,8	15,8	16,0
Svájc	28,6	27,0	22,5	26,8	27,9	23,9	30,6	29,9	29,9	30,4
Törökország	–	–	1,8	1,5	1,9	2,3	2,5	2,9	3,2	3,8
Lengyelország	5,0	4,9	4,7	5,1	4,7	4,7	5,2	4,4	4,5	4,4
Litvánia	5,9	6,0	4,9	5,3	4,9	4,5	3,9	5,7	5,2	5,6
Portugália	4,3	4,1	4,2	4,4	5,3	6,5	5,8	11,6	10,6	9,9
Svédország	–	17,4	18,4	18,6	22,2	22,2	24,4	24,9	26,7	28,0
Szlovákia	4,3	4,6	4,1	3,9	3,3	2,8	2,8	3,9	3,1	2,8
Macedónia	–	–	2,3	2,8	2,5	3,3	3,2	3,4	4,0	3,6

Forrás: Eurostat adatai alapján saját szerkesztés

a csökkenő tendenciát mutató országokat és az e téren viszonylag stagnáló államokat. Az utóbbi két év során az Európai Unió átlag felé emelkedett a tanulási folyamatokban résztvevők aránya Portugáliában és Csehországban. A táblázat adatai szerint az elmúlt négy év folyamán az átlag fölé magasodott Luxemburg és Észtország is. Aránylag kevés változás figyelhető meg Szlovénia, Hollandia és Ausztria részvételi arányai között, míg az Egyesült Királyság a felmérések szerint évről évre rosszabbul teljesít.

Mint már említettem, vannak olyan országok is, melyek az Európai Unió mindenkori átlagánál az évek során rendszeresen gyengébben teljesítettek a felnőttképzésben való részvétel tekintetében. Ezeket az államokat is különböző kategóriákba sorolhatjuk. Vannak olyan országok, melyek 2004-től, illetve 2006-tól kezdődően egy lassú növekedési folyamatot könyvelhetnek el. Macedónia például 2,3%-ról indulva 2012-ben 4,0%-os részvételi arányt ért el. Hasonló a helyzet Törökországban is, mivel ott 1,8%-ot követően 2012-ben a vizsgált korosztály 3,2%-a vett részt valamilyen képzésen. Az ide sorolható legnagyobb növekedést Málta érte el az évek során. Az ország 4,3%-ról 7,0%-ra növelte a résztvevői aktivitás arányát. Ugyanakkor vannak olyan államok is, melyek adatait végignézve nem tapasztalunk szembetűnő változásokat. Szinte hasonló, némiképp növekedő vagy éppen csökkenő tendenciát figyelhetünk meg. Ilyen ország többek között Belgium, Bulgária, Németország, Írország, Görögország, Franciaország, Horvátország, Olaszország, Lettország, Románia, Lengyelország, Litvánia, Szlovákia és Magyarország is. Természetesen a felsorolt országok között akadnak olyanok, amelyek közelebb állnak az Európai Unió átlagaihoz, és olyanok is, amelyek távolabb. Ennek a legjobb példája Románia. A későbbiekben az ország képzési rendszeréről írt ismertetőben megismerhetünk néhány lehetséges befolyásoló tényezőt erre vonatkozóan.

Dánia és Románia felnőttképzési rendszerének bemutatása

Az Európai Unió legkiemelkedőbb tagországa a felnőttképzés területén: Dánia

A felnőttek tanulásban, képzésben és önfejlesztésben való részvételi aránya Dániában a legmagasabb. Ez annak köszönhető, hogy rendkívül kiterjedt, sokszínű és mindenkit megmozgató képzési hálózatot építettek ki, melynek segítségével nem csak a felnőtteket, hanem a fiatalokat és az időseket is felkarolják. Ami először eszünkbe juthat a dán képzésekkel kapcsolatban, az a népfőiskolai intézményrendszer. Az 1800-as években Grundtvig volt az, aki angliai tapasztalatai nyomán megalapította az első népfőiskolát Rödningben. Az intézmény ke-

retei között érvényesült, és a mai gyakorlat részévé vált minden, melyet megálmodója fontosnak tartott. A tanulók aktív részesei lehetnek az óráknak és a tanulási folyamatnak, maguk dönthetik el mit és hogyan szeretnének elsajátítani, valamint nem kell a vizsgáktól tartaniuk, ugyanis a tanultakból nincsen számonkérés. Az iskola célja olyan ismeretek átadása, melyeket a résztvevők a mindennapi élet során teljes mértékben hasznosítani tudnak. Tehát nem a diákok egymással való összehasonlítása a lényeg, hanem a saját képességek fejlődése. A népfőiskola erőssége, hogy a jelentkezők és az oktatók egy része is az intézmény falai között él, így erősítve a közvetlen és bensőséges légkört. A hallgatók különféle témájú kurzusok közül választhatnak, melyeket az igényeknek megfelelően hirdetnek meg és alakítanak ki a szervezők. A résztvevők eldönthetik továbbá azt is, hogy rövid (1–4 hét) vagy hosszú (5–32 hét) tanfolyamon szeretnének részt venni. Az iskolák társadalomfejlesztő hatását elismerve, az állam és az önkormányzatok is nagyobb pénzüsszegekkel támogatják a mára több mint száz tagintézménnyel rendelkező hálózatot. Ennek köszönhetően a jelentkezőknek csupán kisebb összeget kell fizetniük a szolgáltatásért cserébe (Maróti, 2010).

A népfőiskolák mellett érdemes röviden megemlíteni az országban ugyanilyen hatékonysággal működő további képzést folytató intézményeket is. Ide tartoznak például a felnőttoktatási központok, melyek iskolapótló funkcióval jöttek létre, és a hiányzó iskolai végzettségeket segítenek megszerezni a jelentkezőknek. Az esti iskolák keretein belül különböző ismeretterjesztő, készségfejlesztő és szabadidős tanfolyamokat szerveznek. A szabadegyetemek keretein belül olyan előadásokat tartanak, melyek az általános ismereteket bővítik és szélesebb látókört generálnak. A termelőiskolák leginkább 18 éven aluliaknak létrehozott intézmények, melyek szakmai képzettséget nyújtanak a résztvevőknek, leginkább a fizikai munka gyakorlatának révén. Az országban találkozhatunk olyan képzésekkel is, melyek teljes mértékben figyelembe veszik a munkaerő-piac szükségleteit, így szakembereket képeznek a gazdasági élet számára. A munkaerő-piaci képzés keretein belül munkanélküliek és foglalkoztatottak egyaránt ingyenesen részt vehetnek az órákon (Maróti, 2010).

A dán népfőiskolák gyakorlata a magyarországi rendszerben is meghonosodott, noha nem olyan intenzitással és kisebb részvételi aránnyal. Hazánkban nem jellemző a bentlakásos képzési forma, mivel leginkább előadás-sorozatot szerveznek, azonban néhány képzési alkalom erejéig megoldható az ellátás az intézményekben. Az országban szerveznek előadásokat fiataloknak, időseknek, hátrányos helyzetűeknek, mint például a munkanélkülieknek vagy a büntetés-végrehajtási intézetekben élőknek. Magyarország egy másik dán példát is átvett, mégpedig a termelőiskolákét. Ide olyan fiatalok jelentkezését várják, akik nem rendelkeznek általános iskolai végzettséggel, esetleg középiskolai tanulmá-

nyaikat nem tudták befejezni. Az intézményekben, melyek például Zalaegersze-
gen vagy Pécsen alakultak, az alapismeretek elsajátításán túl a fizikai munka te-
rén szereznek gyakorlatot a fiatalok. Ez később a munkaerőpiacon előnyt jelent
számukra, és az elhelyezkedésben is segíti őket (Maróti, 2010).

*Az Európai Unió legelmaradottabb tagországa
a felnőttképzés területén: Románia*

Dánia példája mellett fontosnak tartom megemlíteni azt az országot is, ahol a
legalacsonyabb a felnőttképzésben való részvételi arány. Ez az ország Románia.
Kutatásaim során számos olyan jellemzőjére bukkantam az országnak, ami be-
folyásolhatja felnőttképzése elmaradottságát. Ilyen például, hogy Romániában
nem áll rendelkezésre önálló törvény a felnőttképzéssel kapcsolatban, így csu-
pán rendeleti úton szabályozzák a területet. Megnehezíti a képzési rendszer ki-
építését, hogy csak az iskolarendszerben folyó oktatás részesül állami támoga-
tásban, ugyanakkor az Európai Unió forrásaiból tudnak a szakképzésekre és
a kompetenciafejlesztő tréningekre pénzt fordítani. Kevésbé jellemző, hogy a
munkaadók, esetleg a résztvevők maguk finanszíroznák a képzéseket. A hiány-
zó fizetőképes kereslet miatt még kevés a rendelkezésre álló felnőttképzési vál-
lalkozások száma. A rendszer erőssége az eredetileg is oktatási feladatkörrel ren-
delkező intézményekben és a támogatásokból fenntartott civil szervezetekben
rejlik, kik az igényeknek megfelelő képzéseket próbálják megszervezni és kivite-
lezni. Tovább nehezíti a román felnőttképzési rendszer fejlődését, hogy nincsen
az országban olyan tagozat, melynek keretein belül felnőttképzési szakembere-
ket képeznének. Korábban voltak erre törekvések, de sajnos nem alakultak ki
azok a feltételek, melyek ezt hosszú távon biztosítani tudták volna. Szükségesnek
érezem, hogy megemlítek egy olyan kezdeményezést, mely arra törekszik, hogy
népszerűsítse az egész életen át tartó tanulást, valamint annak pozitív externáli-
áit, továbbá elősegítse a képző szervezetek közötti együttműködést, összefogásra
buzdítsa a tanulásban érdekelt feleket. Ez a kezdeményezés az Élethosszig Tartó
Tanulás Hete nevet viseli, melynek keretein belül különböző nyílt napokat, állás
és képzési börzétet, gyakorlati bemutatókat, beszélgetéseket, vitákat, koncerte-
ket és igényfelméréseket szerveznek (Kultúrász, 2011).

Magyarországi adatok a felnőttek tanulási folyamatokban való részvételéről

A 2. táblázat segítségével betekintés nyerünk abba, hogy 2004-től kezdődően mi jellemző a részvételre a magyarországi felnőttképzés piacán. Az adatok éves bontásban, a képzés jellegének vonatkozásában jelennek meg, és összességében mutatják a férfiak és a nők részvételét. Ugyanakkor ezek az adatok csupán a képzésbe beiratkozott felnőtteket foglalják magukba, és nem veszik számításba az esetlegesen idő közben kieső jelentkezőket.

Ha a táblázat alján feltüntetett összesített számokat nézzük, majd megvizsgáljuk azokat a szakképesítések tükrében, egy évről évre nagyon változó tendenciát vizsgálhatunk fel. Éves viszonylatban megállapíthatjuk, hogy 2006 és 2011 között óriási mértékű volt a növekedés aránya, valamint 2013-ban majdnem hétszázötvenezeren iratkoztak be valamilyen képzésbe. A szakmai alapképzések esetében kijelenthetjük, hogy 2007-ben, 2008-ban és 2011-ben iratkoztak be legtöbben, míg 2005-ben a legkevesebben. A szakmai alapképzés fogalmán belül érdemes különbséget tenni az iskola keretein belül és az azon kívül folyó szakképzés között. Az iskolarendszer keretei között végbemenő képzéseket az állam által elismert köz- és felsőoktatási intézmények biztosítják. Az ilyen felkészítéseken résztvevők tanulói jogviszonyban állnak a képzőintézménnyel. Ugyanakkor az iskolarendszeren kívüli kurzusokon csak azok vehetnek részt, akik betöltötték tankötelezettségi életkorukat, és nem rendelkeznek tanulói jogviszonnyal. Hazánkban az iskolarendszerű szakképesítések megszerzésére irányuló jelentkezések vannak nagyobb számban (Köpeczi, 2006).

Az OKJ szakképesítést nyújtó képzések 2008-ban, 2010 és 2012 között, valamint 2013-ban voltak a legnépszerűbbek. Ezekben az években ugyanis százezernél is több felnőtt iratkozott be ilyen jellegű képzésekre. Azonban a többi évben sem elhanyagolható azoknak a tanulóknak az aránya, akik OKJ-s képzésben vettek részt. Számuk sosem volt hatvannyolcezer főnél kevesebb. Ezek a képzések az Országos Képzési Jegyzékben szerepelnek, mely tartalmazza az állam által elismert szakképesítéseket, és az azokra vonatkozó valamennyi adatot. Egy 2012-ben végzett felmérés alapján a legnépszerűbb OKJ-s végzettséget adó képzések között volt például a CNC-forgácsoló, a szociális gondozó és ápoló, valamint a szakács. A munkaerőpiacon a legkeresettebb végzettségek között volt többek között a targoncavezetők, a CNC-forgácsológók és a pályázatírók köre (Eduline, 2012).

A statisztika szerint azok a képzések, melyek nem tartoznak az államilag elismert szakképesítések körébe, az utóbbi években igen népszerűvé váltak. 2009 óta ötvenezer főnél is többen jelentkeztek ilyen előadássorozatokra. Ezekkel a

2. táblázat
A felnőttképzésben való részvétel adatai Magyarországon (fő)

Képzés jellege/Év	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Szakmai alapképzés	2 584	1 269	3 970	7 135	7 448	4 799	3 991	7 978	3 772	4 851
OKJ szakképesítést adó képzés	89 155	68 129	81 980	85 130	103 818	81 193	106 553	113 851	116 505	152 017
Nem OKJ szakképesítést adó képzés	10 028	15 285	17 490	26 885	48 687	58 436	54 904	51 937	53 642	56 594
Szakmai továbbképzés	7 111	9 584	16 895	48 325	130 617	150 069	229 629	246 948	228 744	208 505
Hátrányos helyzetűek felzárkóztató képzése	240	93	611	539	579	2 818	3 152	1 678	2 914	5 019
Elhelyezkedést, vállalkozást segítő képzés	1 358	2 169	890	4 443	6 055	20 811	5 553	7 831	7 055	8 904
Hatósági jellegű képzés	3 466	3 766	11 660	35 126	30 854	23 484	42 855	48 052	50 991	51 256
Nyelvi képzés	4 075	10 224	29 387	35 327	58 061	77 765	96 634	95 673	70 449	128 219
Általános felnőttképzés	4 850	7 887	29 946	44 482	41 655	50 657	76 635	77 469	63 186	85 602
Informatikai képzés	-	-	-	-	25 702	21 091	31 724	68 548	26 956	46 308
Egyéb	-	-	-	5	92	708	957	495	898	1 687
Összesen	122 867	118 406	192 829	287 397	453 568	491 831	652 587	720 460	554 663	748 962

Forrás: OSAP adatai alapján saját szerkesztés

képesítésekkel a jogszabályaink csupán érintőlegesen foglalkoznak, és a közvéleményben sem rendelkeznek széles bizalmi körrel, írja a Diákkapu egyik cikke. Az emberek többsége szívesebben jelentkezik egy iskolarendszerű képzésre, mely nagyobb eséllyel nyújt minőségi ismereteket szervezett kereteken belül (Diákkapu, 2013). A felnőttek továbbképzése egyre hangsúlyosabbá válik a gyorsan változó gazdasági, társadalmi, technológiai és politikai élet miatt. A munkavállalók rendszeres ismeret és készségfejlesztése, valamint bővítése vált szükségessé, így elengedhetetlen az élethosszig tartó tanulás gyakorlatában való részvétel (Óhidy, 2009).

A fenti táblázat alapján kijelenthetjük, hogy a tudás bővítésének folyamata évről évre több ezer ember számára válik szükségessé és fontossá. Elemzésünk következő csoportját a hátrányos helyzetben élő emberek adják. Ők általában alacsony iskolai végzettséggel (8 osztályos általános iskola), elhelyezkedéshez alkalmatlan végzettséggel rendelkeznek, és nem tudnak tartós bevételi forrást biztosítani maguknak. Ugyanakkor ebbe a csoportba sorolhatjuk még többek között a pályakezdő munkanélkülieket, az idős korban lévő munkanélkülieket, a hátrányos helyzetű térségben élőket, a munkanélküli nőket, az egészségkárosodottakat vagy a fogyatékosokat, a romákat valamint a börtönviselteket. A hátrányos helyzetben élő lakosok visszaintegrálása a társadalomba legkönnyebben az oktatásuk és képzésük révén lenne megvalósítható. Azonban ez ma nem optimálisan megoldott (Mayer, 2009). Ezt támasztja alá a hazai statisztika is. Csupán néhány száz, esetleg pár ezer résztvevővel számolhatunk az ilyen jellegű képzéseken. Ez az arány a többi képzés mellett igen elenyésző, annak ellenére is, hogy 2009 óta megnőtt az ilyen jellegű képzésekben való résztvevők száma. Így is csupán néhány ezer hátrányos helyzetű ember részesülhet a számára szükséges felzárkóztató képzésben.

Egy másik képzési csoport a vállalkozást és elhelyezkedést segítő tanfolyamoké. Ezek olyan tréningek, melyek keretein belül különböző készségfejlesztés (pl. kommunikációs készség) folyik, valamint megtanulhatják a résztvevők a vállalkozás indításához és működtetéséhez kapcsolódó alapismereteket is. Az ilyen jellegű képzések általában kiegészítő szolgáltatásként jelennek meg egy szakképzés keretein belül, melyek segítségével a képzésekből kikerülőök esélyeit próbálják növelni a munkaerőpiacon (Palló, 2013). Az említett képzésre minden évben jellemzően kevesen jelentkeznek, csupán 2009-ben figyelhetünk meg kiugróan magas számot, ugyanis ekkor több mint húszezren vettek részt kiegészítő tréningen. 2011-ben és 2012-ben azonos arányt figyelhetünk meg, ugyanis mindkét évben valamivel több, mint hétezer jelentkezővel számolhattak a képző intézmények, míg 2013-ban majdnem kilencezer felnőtt vett részt ilyen jellegű képzéseken.

A hatósági jellegű képzéseket egy bizonyos meghatározott céllal szervezik meg, melyeknek szabályozott tartalmúaknak kell lenniük. Ilyen képzések lehetnek például a vasúti, közúti árufuvarozási, hajózási, hírközlési vezetői engedélyek, melyek a bizonyítvány és az engedély kézhezvétele után szabadon használhatóak (Palló, 2013). A táblázat alapján megállapítható, hogy 2007-től megnövekedett az ilyen jellegű képzésekre jelentkezők száma, és 2013-ban már ötvenegyezer főnél is többen szerettek volna hatósági bizonyítványt szerezni.

Hazánkban a nyelvi kurzusok a legnépszerűbbek közé tartoznak. 2010-ben és 2011-ben kilencvenezernél is többen iratkoztak be ilyen jellegű képzésekre. Természetesen a fennmaradó évek átlaga sem elhanyagolható, mivel számos esztendőben a hetvenezret is meghaladó résztvevői létszám volt a jellemző. Ha szemügyre vesszük a 2013-as adatot, megállapíthatjuk, hogy százhuszezernél is többen vettek részt nyelvi képzéseken, vagyis 2004 óta 2013-ban iratkoztak be a legtöbben ilyen jellegű képzésekre. Ezek a képzések valamilyen idegen nyelv elsajátítását segítő órákat nyújtanak, és legtöbbször céljuk között szerepel, hogy a tréning végeztével a résztvevők valamilyen szintű nyelvvizsgával gyarapodjanak.

Az általános felnőttképzés 2013-ban vonzotta leginkább a résztvevőket, de 2007 óta folyamatosan negyvenezernél is több felnőtt csatlakozik egy-egy ilyen kurzushoz. Keretein belül készségfejlesztés, általános, szakmákhoz nem kötődő ismeretek elsajátítása folyik, melyek segítségével szélesebb látókörrel felruházott felnőttek lépnek vissza az életbe, valamint a munkaerőpiacra. Érthető ez többek között a kultúra, a gazdaság, a politika, a média vagy az informatika területeire (Sz. Tóth, 2013).

A számítástechnikai képzésekre vonatkozóan 2008-tól van adatunk. Ekkor több mint huszonötezeren vettek részt ilyen jellegű órákon. Legnagyobb számban 2011-ben, majdnem hatvankilencezren jelentkeztek informatikai kurzusokra, de 2013-ban is több mint negyvenhatezren tanultak ilyen jellegű képzés keretein belül. Ezen órák keretein belül különböző szinten lehet elsajátítani az ismereteket, így minden vállalkozó szellemű felnőtt megtalálhatja a neki megfelelő képzési ajánlatot.

A táblázat utolsó részében a különböző jellegű képzéseken való részvételt összesítve tüntettem fel. Ide tartoznak az okleveles könyvvizsgáló képesítés megszerzésére felkészítő képzések, a megváltozott munkaképességűek képzése, valamint a bemeneti kompetenciára felkészítő képzések (szakmai képzések megkezdéséhez meghatározott elméleti és gyakorlati tudáselemek) (Palló, 2013). Ezekben a képzésekben elenyésző számban vettek részt felnőttek. Például 2007-ben csupán öten, és 2008-ban is csak kilencvenketten. 2013-ban jelentkeztek a legtöbben ilyen jellegű képzésekre, de ez a szám alig haladja meg az ezerhatszáz főt.

Összességében megállapíthatjuk, hogy Magyarországon a szakmai továbbképzések a legnépszerűbbek a felnőttek körében. Ugyanakkor az OKJ-ban szereplő szakképesítések valamelyikének az elvégzésére vállalkozók számát sem hagyhatjuk figyelmen kívül. A legkevesebb résztvevő az egyéb kategóriában lévő képzéseken figyelhető meg. Ugyanakkor a hátrányos helyzetűek felzárkóztatására irányuló kurzusok sem tartoznak a legnépszerűbbek közé.

A tanulási motiváció és a tanulást akadályozó tényezők

A felnőttek az újabb és újabb tanulási folyamatokban általában önszántukból vesznek részt, ezért nagyon fontos, hogy megfelelő motivációs háttérrel rendelkezzenek, és ez folyamatos megerősítésben részesüljön. Nagymértékben ettől függ, mennyire lesz sikeres fejlődésük. Motiváló hatása lehet például a munkahelyi előmenetel esélyének, az önfejlesztés vágyának, a tanulás nyújtotta lehetőségek elérésének, a másoktól való függetlenedésnek vagy éppen a vágnak, hogy környezetünknek pozitív mintát mutathassunk. Ez csak néhány példa abból a számos lehetséges motiváló erőből, amelyek tanulásra vagy továbbképzésre sarkallják az embereket. A felnőttek tisztában vannak azzal, milyen megfontolásból folytatják tanulmányaikat. Konkrét céljaik vannak, melyeket igyekeznek minél hamarabb elérni, ezért praktikus és rögtön hasznosítható információkat szeretnének kapni. Amennyiben ez megvalósul, megerősítést nyernek abban, hogy helyes az amit csinálnak, és folytatni szeretnék az önfejlesztést (Kovács, 2011). A minket körülvevő világ azonban nem tekinti kellően fontosnak a tanulás gyakorlatát, így nem erősíti meg az embereket abban, hogy az feltétlenül hasznos tevékenység lenne. Ennek köszönhetően viszont rengeteg fiatal és felnőtt értékrendszerében nem jelenik meg a tanulás, mint pozitív hozzáadékkal járó mechanizmus (Horváth, 2011).

Fontos különbséget tennünk a motiváció fajtái, mint például a tartós és az aktuális vagy az elsődleges és a másodlagos motiváció között. A habituális, vagy más néven tartós motiváció azt az érdeklődést jelöli, amellyel általánosságban fordulunk bizonyos dolgok, témák irányába, mint például egy bizonyos kompetencia vagy készség megszerzése felé. Mozgatórugója legtöbbször a kitűzött cél elérésében keresendő. Az aktuális motiváció segítségével az ember képes egy adott információ megszerzésére, tudás elsajátítására, és hajlandó ennek érdekében együttműködni embertársaival. Az elsődleges motiváció hasonlatos a habituális motivációhoz, vagyis ilyenkor az elérendő cél sarkallja cselekvésre az egyént. Másodlagos motiváló hatása lehet például annak, hogy érintettek vagyunk a szóban forgó témában, vagy érdekesnek találjuk a tanulás folyamatát, kivitelezését (Zrinszky, 1995).

Az emberek tanulásuk során nem csak annak pozitívumokkal teli oldalát ismerik meg, hanem éppúgy a negatív, a fejlődésükben őket akadályozó tényezőket is. Ezek legtöbbször gátolhatják is őket abban, hogy tovább folytassák az információszerzést. Ilyen tényező lehet, amikor a felnőtt tanuló nem látja, mit profitálhat az erőfeszítések által. Ebben az esetben nem tartja reálisnak a kitűzött célt, az távolinak vagy számára nehezen elérhetőnek tűnik. Negatív hatása van annak is, ha a tanuló nem részesül számára megfelelő visszacsatolásban tanulmányaival kapcsolatban. Elutasító magatartást fog tanúsítani az a felnőtt, aki nem veszik figyelembe korából adódó életstílusát, tanulásának körülményeit, korábbi tapasztalatait és nem biztosítanak számára megfelelő tanulási légkört (Zrinszky, 1995). A felnőttkori tanulás folyamataiban résztvevők általában munka, esetleg család mellett vállalkoznak arra, hogy bővítsék ismereteiket. Ezen feladatok összeegyeztetése nagyon nehéz feladat, melyben támogatni kell őket, megértéssel kell feléjük fordulni. Értem mindezt a képzést irányító felől, a családtagok és a munkahely oldaláról egyaránt.

Befejezés

Az olvasó dolgozatom segítségével betekintést nyerhetett a felnőttképzés tágas világának egy apró szegmensébe. Megtudhatta, hogy nemzetközi és hazai viszonylatban milyen nagyságú a felnőttképzés keretein belül a részvételi arány. Nemzetközi szinten Dánia emelkedik magasán a többi ország fölé, mivel hatékonyan kialakított felnőttképzési rendszere a legmagasabb részvételi arányt eredményezi. Mint azt láttuk, Románia és Bulgária az a két ország, mely leginkább elmaradott e téren. Nekik sürgősen megoldást kell találniuk arra, hogyan tudnának sokkal több felnőttet bevonni képzéseikbe, esetleg milyen változtatások bevezetésére lennének képesek a képzési rendszer fejlesztésének érdekében. Ugyanakkor Magyarország sem tartozik a legmagasabb mutatókkal rendelkező országok közé, mivel a vizsgált évek mindegyikében az Európai Unió átlag alatt teljesített. Ezt alátámasztja a hazai képzési rendszer vizsgálata is. Az országban számos olyan terület van még a felnőttek képzésével kapcsolatban, melyeken fejlesztéseket kell eszközölni. Ide tartozik például a hátrányos helyzetben élők oktatása. Az országnak sokkal nagyobb energiát kell erre a területre fordítania, mivel ezeket az embereket elsősorban oktatásuk és képzésük révén lehet a társadalom teljes tagjaivá változtatni. Enélkül feltehetőleg életük végéig a társadalom kirekesztett tagjai lesznek, akik nem képesek magukat és családjukat fenntartani, valamint nem tudnak állampolgári jogaikkal élni. Ezt a feladatot mindenféleképpen országos szintűre kell emelni, és az elmaradott településeknek, régióknak

mindenben segítséget biztosítani. A hátrányos helyzetben élő emberek ugyanis a legkisebb valószínűséggel fognak önszántukból képzések után érdeklődni, mert sokszor még azzal sincsenek tisztában, milyen lehetőségeik lennének ezen a területen. Nekik mindenképpen külső segítségre van szükségük.

Egy másik fejlődést igénylő csoport az általános ismereteket biztosító kurzusoké. A jelenleginél sokkal több felnőttet kell bevonni ilyen jellegű tréningekbe, mivel ezek segítségével olyan készségekre és tudáshalmazra tehetnek szert, melyek a mindennapi életüket könnyítik meg. Az elsajátított ismeretek által az eddigieknél aktívabb közösségi életet élhetnek, tökéletesíthetik állampolgári ismereteiket, sikeresebbek lehetnek a munka világában, esetleg a jövőben nagyobb eséllyel válnak egy tanulási folyamat részeseivé. Az országnak és a felnőtteknek is el kell ismerniük, hogy az ilyen jellegű tanulás pozitív hozadékai nem elhanyagolhatóak, sem a társadalom, sem az egyén részéről nézve. További források bevonásával növelni kell az informatikai képzésekben való részvétel arányát is. Ma már a magánéletben, valamint egyre több munka betöltéséhez is szükségünk van arra, hogy legalább alapfokú ismeretekkel rendelkezünk a számítástechnika világában. Megfigyelhetjük, hogy az Európai Unió is folyamatosan szorgalmazza a minél szélesebb körben elérhetővé váló informatikai képzések indítását. Ezek megvalósítására különböző pályázatok keretein belül, kisebb-nagyobb pénzüsszegek segítségével van lehetőség. Amennyiben az említett területeken az ország változást tudna előidézni, nem csupán hazai tekintetben javulna a lakosság képzettségi szintje, hanem nemzetközi viszonylatban is előkelőbb helyen végezhetnénk a felnőttképzésben való részvétel tekintetében.

Dolgozatom több felnőttképzéssel kapcsolatos témát is érint, azonban egyiket sem taglalja annak teljes mélységében, így a későbbiekre nézve számos kutatási lehetőséget nyújt. Magyar viszonylatban több kutatást is lehetne végezni, például a felnőttek képzésére vonatkozó finanszírozási lehetőségekről, vagy a képzésekre beiratkozottak lemorzsolódási arányáról, esetleg a résztvevők különböző szempontok szerinti összehasonlításáról. Ha nemzetközi vonalon vizsgáljuk a továbbkutatás témáit, ott is számos lehetőség kínálkozik számunkra. Összehasonlíthatóak a különböző Európai Uniós országok felnőttképzési rendszerei, iskolái, törvényi szabályozásai, esetleg a résztvevők egyes területeken való megoszlása is.

Felhasznált irodalom

1. Diákkapu (2013): *Iskolarendszeren kívüli képzés Magyarországon*. <http://www.diakkapu.hu/szuloknek/564-iskolarendszeren-kivuli-kepzes-magyarorszagon> [2013. 10. 02.]
2. Eduline (2012): *A legnépszerűbb alapképzések, felsőfokú szakképzések és OKJ-s képzések listája*. http://eduline.hu/felnottkepzes/2012/9/26/nepszeru_kepzesek_keresett_allasok_I59NVJ [2013. 10. 02.]
3. Eurostat (2013): *Lifelong learning –%*. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdsc440&plugin=1> [2013.10.01.]
4. FARKAS Éva (2004): *Felnőttoktatás és -képzés Magyarországon*. Miskolc: Kolombusz Kkt.
5. HORVÁTH H. Attila (2011): *Informális tanulás*. Budapest: Gondolat Kiadó
6. KOVÁCS Pál (2011): *A motiváció fontossága a felnőttoktatás során*. <http://www.felsofokon.hu/kov%C3%A1cs-p%C3%A1l-blogja/2011/05/28/motiv%C3%A1ci%C3%B3-fontoss%C3%A1ga-feln%C5%91ttoktat%C3%A1s-sor%C3%A1n> [2013. 09. 19.]
7. KÖPECZI BÓCZ Tamás és mtsai. (2006): *A szakmai alapképzés Magyarországon. Részletes témaelemzés*. http://www.observatory.org.hu/Feltoltott/ReferNet/IVET_Magyarom_ReferNet_DTA_2006.pdf [2013. 10. 02.] 5.
8. KultúrÁsz Közhasznú Egyesület (2011): *Szakmai beszámoló. A „Határon átnyúló felnőttképzési jó gyakorlatok” című projekthez kapcsolódóan*. <http://www.kulturasz.hu/Osszefoglalo.pdf> [2013. 09. 25.]
9. MARÓTI Andor (2010): *Nemzetközi összehasonlító felnőttoktatás*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 27–34.
10. MAYER József (2009): *A hátrányos helyzetű társadalmi csoportok kialakulása, a felzárkóztatás lehetőségei*. <http://www.ofi.hu/tudastar/onkormanyzat-kozoktatasi-hat-ranyos-helyzetu-090617> [2013. 10. 02.]
11. ÓHIDY Andrea (2009): *Az élethosszig tartó tanulás és a felnőttképzés*. <http://www.ofi.hu/tudastar/elethosszig-tarto-090617-2> [2013. 09. 25.]
12. OSAP 1665 *Statistikai felület* (2013): <https://osap.nive.hu/> [2013. 10. 01.]
13. Palló Felnőttképzési Tájékoztató Szolgálat (2013): <http://www.felnottkepzesinfo.hu/?page=definitions&letter=E> [2013. 10. 02.]
14. Sz. TÓTH János (2013): *Az általános felnőttképzés fejlesztési koncepciója (javaslat)*. <http://www.nepfoiskola.hu/index.php> [2013. 10. 04.] 1-2.
15. ZRINSZKY László (1995): *A felnőttképzés tudománya. Bevezetés az andragógiába*. OKKER Oktatási Iroda, 29–33.